

Acta Bot. Croat. 48, 195—199, 1989.

CODEN: ABCRA2
YU ISSN 0365—0588

UDC 582.998.2:581.9(497.1) = 862

STAEHELINA DUBIA L. (ASTERACEAE)
U FLORI HRVATSKE I JUGOSLAVIJE

IVO TRINAJSTIĆ i ZINKA PAVLETIĆ

(Šumarski fakultet i Prirodoslovno-matematički fakultet Sveučilišta u Zagrebu)

Primljeno 16. 11. 1988.

U radu se objavljuju nalazi vrste *Staezelina dubia* L. u Istri, taksona koji je bio dvojbena za floru Hrvatske i Jugoslavije. Izolirana istarska nalazišta najistočniji su dio areala te zanimljive zapadnomediterranske biljke.

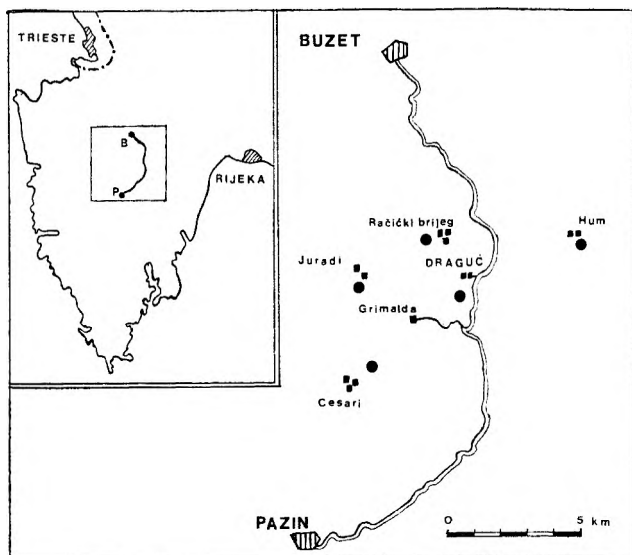
Rod *Staezelina* L. obuhvaća prema Melchioru (1964) 8 vrsta rasprostranjenih u bazenu Sredozemlja, a njih 5 je zastupljeno i u evropskoj flori. Od 5 vrsta toga roda koje su poznate u flori Evrope (usp. Franco 1976) tri su vezane za Balkanski poluotok, a dvije su zapadnomediterranske rasprostranjenosti.

Vrsta *S. fruticosa* ima širu istočnomediterransku rasprostranjenost, vrsta *S. unifloclulosa* endemična je vrsta jugozapadnog dijela Balkanskog poluotoka, a *S. arborea* je endem Krete.

S. baetica je stenoendemična vrsta planina južne Španjolske, a *S. dubia* je razmjerno rasprostranjena vrsta kamenjarskih pašnjaka i gariga zapadnog Sredozemlja i u Evropi je ograničena na njen jugozapadni dio.

U standardnoj florističkoj literaturi (Hayek 1931, Franco 1976) za floru Jugoslavije bila je iz roda *Staezelina* sa sigurnošću poznata jedino *S. unifloclulosa*, koja raste u Makedoniji. Druga vrsta — *S. dubia* bila bi prema Hayeku (1931) dvojbena za teritorij Jugoslavije i čitavog Balkanskog poluotoka, a Franco (1976) je za Jugoslaviju uopće ni ne navodi.

S. unifloclulosa Sibth. et Sm. izuzetno je rijetka vrsta jugoslavenske flore. Prema informacijama dr T. Wrabera (pismeno saopćenje) prvi je za područje Makedonije (Lubnica) bilježi Formánek (1898), a taj nalaz kasnije potvrđuje i Vandas (1909). Tek u novije vrijeme otkriva T. Wraber vrstu *S. unifloclulosa* i na lokalitetu »Alšar« (Majdan), pa bi prema tome navedena vrsta bila u flori Jugoslavije poznata iz samo dva lokaliteta, oba u Makedoniji.

Sl. 1. Nalazišta vrste *Staehelina dubia* L. (●) u Istri.

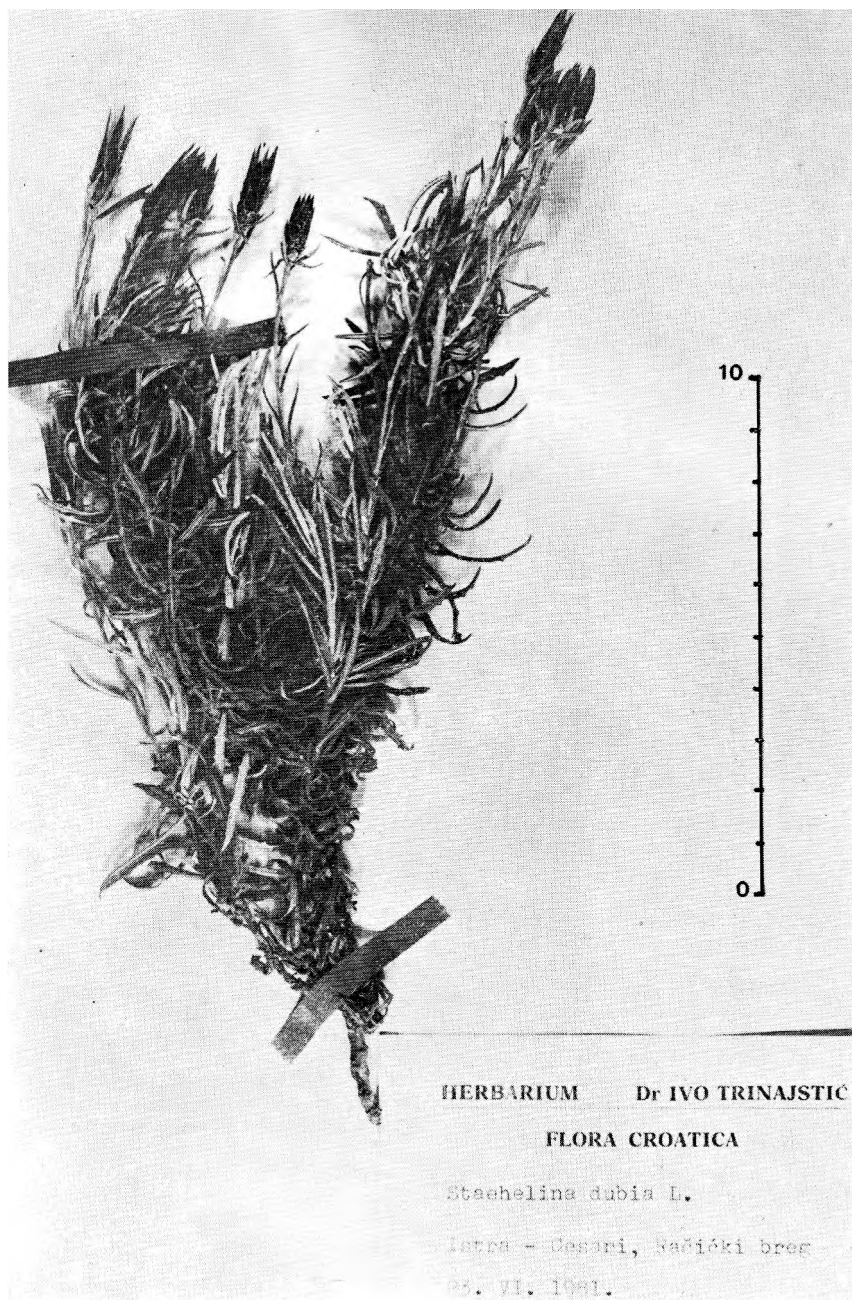
Fig. 1. The localities of the species *Staehelina dubia* L. (●) in Istria.

Vrstu *S. dubia* L. bilježi za kvarnerske otoke Cres i Lošinj Wulfen (1805, 1858), na što se osvrće i Visiani (1847). »Hab. in siccis sterilibus insulatum Cherso et Ossero juxta Wulf. et J. Host (v. in herb. Host! absque loci indicatione).« (Visiani 1847: 29). Iz navedenoga je očito da je Visiani provjeravao vjerodostojnost navoda u pogledu vrste *S. dubia* na Cresu i Lošinju, ali nije mogao ustanoviti da materijal iz Hostova herbarija zaista potječe iz Kvarnera, jer nisu bila navedena detaljnija nalazišta.

Kako kasnije nitko nije mogao potvrditi Wulfenove i Hostove nalaze, Tommasini (1870) je posumnjao u njihovu vjerodostojnost. Ni kasniji istraživači creske i lošinjske flore (Haračić 1905, Marchesetti e Béguinot 1930) nisu mogli potvrditi Wulfenove nalaze, pa je vrsta *S. dubia* i nadalje ostala dvojbeno za floru Hrvatske i Jugoslavije, iako se je Wulfenov podatak i dalje provlačio kroz florističku literaturu (Fritsch 1897).

Hayek (1931: 699) stare navode uzima s oprezom, ali ih ipak nekoliko uvažava, pa uz rasprostranjenost vrste *S. dubia* na Balkanskom poluotoku dodaje samo »Q?«, dok se u opsegu roda *Staehelina* u flori Evrope (Franc 1976), kako je već naglašeno, *S. dubia* uopće ne navodi za Jugoslaviju. Najistočniji dio njena areala bila bi središnja Italija, a i tamo izgleda dvojbeno (usp. Pignatti 1982).

Tijekom rada na »Vegetacijskoj karti slivnog područja Botonege u Istri«, 1981. godine, za potrebe formiranja akumulacije »Botonega«, otkrili smo, u opsegu as. *Chrysopogoni-Euphorbietum nicaeensis* u širem području sela Cesari podno Grimalde, kod sela Juradi i oko zaseoka Rački brijeg površ sela Račice, na više mjesta jednu ružičasto cvatuću polugr-

Sl. 2. — Fig. 2. *Staehelina dubia* L.

movitu glavočiku, za koju smo determinacijom mogli ustanoviti da se radi o vrsti *Staezelina dubia*. Kako Istra nije bila obuhvaćena Hayekovom »Florom Balkana«, ali je bila vrlo detaljno zastupljena u Fiorijevoj »Analitičkoj flori Italije«, mogli smo ustanoviti da Fiori (1925) vrstu *S. dubia* ne navodi za područje Istre. Niti mnogi stariji i noviji autori koji obrađuju floru pojedinih većih ili manjih dijelova Istre (usp. npr. Loser 1960, Freyn 1877, Marchesetti 1890, Pospichal 1899, Benacchio 1939) ne bilježe tu vrstu, a nije zabilježena niti u radu Losera (1864) koji donosi florističke podatke upravo iz unutrašnjosti središnje Istre, gdje je *S. dubia* i otkrivena. Isto tako nije *S. dubia* poznata niti iz slovenskog dijela Istre (usp. E. Mayer 1952, Strgar 1984).

Kako su, međutim, tršćanski botaničari D. Favretto i Prof. L. Poldini (pismeno saopćenje) u ljeto 1988. godine imali prilike otkriti kod gradića Huma, također, u Istri, jedno nalazište *S. dubia*, smatrali su to u prvo vrijeme novim i prvim sigurnim nalazom te vrste ne samo za Istru, već i za čitavu Jugoslaviju. Favretto i Poldini su, međutim, ustanovili da je vrstu *S. dubia* već prije u Istri prvi otkrio Cufodontis (1931) kod gradića Draguča, ali zbog toga što je Istra u to vrijeme bila u granicama Italije, gdje *S. dubia* nije rijetka, sam nalaz nije smatran posebno zanimljivim, pa je jednostavno pao u zaborav.

Na temelju svih navedenih podataka možemo zaključiti da je *S. dubia* pripadnik flore Hrvatske i Jugoslavije, a izolirana istarska nalazišta bila bi ujedno i najistočniji dio njena areala.

S. dubia je u Istri dosad poznata iz razmjerno brojnih lokaliteta, ali su svi oni, iako međusobno izolirani, raspoređeni na relativno malenom prostoru središnje Istre. To su Draguč (Cufodontis 1931), Cesari, Juradi, Račkići brijeg (leg. Trinajstić i Zi. Pavletić, proljeće 1981), te Hum (leg. Favretto, ljeto 1988). Svi su navedeni lokaliteti prikazani na priloženoj karti (sl. 1).

Kako je već spomenuto, *S. dubia* na području Istre najčešće ulazi u sastav as. *Chrysopogoni-Euphorbietum nicaeensis*. Jedna snimka navedene zajednice iz područja Sv. Andrej iznad Cesara imala je (4. VI. 1981) slijedeći florni sastav:

3.3 <i>Chrysopogon gryllus</i>	+ <i>Lotus corniculatus</i> var. <i>hirsutus</i>
2.3 <i>Bromus erectus</i>	+ <i>Argyrolobium zannoni</i>
1.3 <i>Brachypodium rupestre</i>	+ <i>Globularia elongata</i>
1.2 <i>Koeleria macrantha</i>	+ <i>Buphtalmum salicifolium</i>
1.2 <i>Euphorbia nicaeensis</i>	+ <i>Blackstonia perfoliata</i>
1.2 <i>Linum tenuifolium</i>	+ <i>Euphorbia cyparissias</i>
1.2 <i>Sanguisorba muricata</i>	+ <i>Leucanthemum platylepis</i>
1.1 <i>Eryngium amethystinum</i>	+ <i>Serapias</i> cf. <i>lingua</i>
+3 <i>Carex flacca</i>	+ <i>Erythraea centaurium</i>
+2 <i>Staezelina dubia</i>	+ <i>Briza media</i>
+2 <i>Polygala nicaeensis</i>	+ <i>Anacamptys pyramidalis</i>
+2 <i>Hieracium bauhini</i>	+ <i>Inula hirta</i>
+2 <i>Dorycnium pentaphyllum</i>	+ <i>Linum catharticum</i>
+2 <i>Teucrium chamaedrys</i>	+ <i>Orchis coryophora</i>
+2 <i>Asperula longiflora</i>	+ <i>Koeleria splendens</i>
+2 <i>Festuca illyrica</i>	+ <i>Plantago holosteum</i>
+2 <i>Teucrium montanum</i>	+ <i>Leontodon crispus</i>
+ <i>Thesium divaricatum</i>	+ <i>Genista sericea</i>
+ <i>Fumana procumbens</i>	

Iz priloženog flornog sastava jasno se može razabrati da *S. dubia* u Istri ulazi u sastav as. *Chrysopogoni-Euphorbietum nicaeensis*, travnjačke zajednice submediteranskog karaktera. U okviru svoga kontinuiranog

areala razvija se *S. dubia* u sastavu vazdazelenih bušika (gariga) ružmarina i prema shvaćanjima Braun-Blanqueta (usp. Braun-Blanquet et al. 1951) označena je kao karakteristična vrsta stenomediterranske sveze *Rosmarino-Ericion multiflorae*. *S. dubia* je vrlo stalna vrsta u sastavu as. *Rosmarino-Lithospermetum* Br.—Bl., gdje izgrađuje i posebnu subasocijaciju *staehelinetosum*. U flornom sastavu navedene asocijacije i subasocijacije dominiraju elementi vazdazelenih bušika, ali se mjestimično mogu naći i vrste *Chrysopogon gryllus* i *Bromus erectus*.

Na temelju takvih podataka možemo pretpostaviti da *S. dubia* u Istri nije autohtona, već je na neki način unijeta čovjekovom aktivnošću, ali se je sačuvala i održala u sastavu vegetacije onih vrsta (*Chrysopogon gryllus*, *Bromus erectus*) s kojima katkada raste i unutar svoga kontinuiranog areala u stenomediterranskom dijelu Sredozemlja.

S. dubia (sl. 2) je vrlo uočljiva biljka, koja se može na terenu zapaziti tijekom čitave godine, pa je zanimljivo naglasiti da je u dijelu Istre, gdje je otkrivena na više mjesta, vrlo detaljno botanizirao Loser (1864) i nije je bio uočio. Ili je nije primijetio ili se je na to području uselila kasnije.

Zaključak

Nalazima vrste *Stachelina dubia* u Istri ustanovljeno je da je ona nedvojbeni član hrvatske i jugoslavenske flore. Cufodontisovo otkriće vrste *S. dubia* u vrijeme objavljivanja (1931), kad je Istra bila u granicama Italije nije pobuđivalo znatniju pažnju, ali je ono kasnije, kad je Istra obuhvaćena granicama Jugoslavije postalo prvo i nažalost prevideno, pa se *S. dubia* može smatrati ponovno otkrivenom vrstom (»species rediviva«) flore Hrvatske i Jugoslavije. Na taj su način iz roda *Stachelina* u flori Jugoslavije poznate dvije vrste: *S. unifloculosa* i *S. dubia*.

Zahvala: Prof. T. Wraberu (Ljubljana) i Prof. L. Poldiniu (Trieste) i ovom se prilikom zahvaljujemo na korisnim literaturnim podacima, kao i na podacima o lokalitetima vrsta *Stachelina unifloculosa* (T. Wraber) i *S. dubia* (L. Poldini), koje su nam dostavili u pismenom obliku.

Literatura

- Benacchio, N., 1939: Flora di Rovigno d'Istria. Thalassia 4, 5—83.
 Braun-Blanquet, J., N. Roussine, R. Nègre, 1951: Les groupements végétaux de la France Méditerranéenne. Montpellier.
 Cufodontis, G., 1931: Sopra tre piante rare o nuove della Venezia Giulia. Nuov. Giorn. Bot. Ital. 38, 543—544.
 Fiori, A., 1925: Flora analitica d'Italia. Firenze.
 Formánek, E., 1898: Fünfter Beitrag zur Flora von Mazedonien. Verh. Naturf. Ver. Brünn. 37, 1—97.
 Franco, J. A., 1976: *Stachelina* L. In T. G. Tutin and W. H. Heywood (eds.): Flora Europaea 4, 217.
 Freyn, J., 1877: Die Flora von Süd-Istrien. Verh. Zool.-Bot. Ges. Wien 27, 241—490.
 Fritsch, K., 1897: Exkursionsflora für Österreich. Wien.
 Haratić, A., 1905: L'isola di Lussin, il suo clima e la sua vegetazione. Lussin-piccolo.

- Huyek, A., 1931: Prodrromus florum peninsulae Balcanicae 2. Berlin-Dahlem.
- Loser, A., 1860: Spezielles Verzeichniss der in Umgebung von Capodistria in Istrien einheimischen Pflanzen. Österr. Bot. Z. 10, 241—247; 273—301.
- Loser, A., 1864: Botanische Skizzen aus Inner-Istrien. Österr. Bot. Z. 14, 375—382.
- Marchesetti, C., 1890: La flora di Parenzo. Atti Mus. Civ. Stor. Nat. Trieste 8, 25—122.
- Marchesetti, C., A. Béguinot, 1930: Flora dell'isola di Cherso. Arch. Bot. 6, 16—59; 113—157.
- Mayer, E., 1952: Seznam praprotnic in cvetnic slovenskega ozemlja. SAZU. Ljubljana.
- Melchior, H., 1964: A. Engler's Syllabus der Pflanzenfamilien. Gebrüder Borntraeger. Berlin—Nikolassee.
- Pignatti, S., 1982: Flora d'Italia 3. Edagricola. Bologna.
- Pospichal, E., 1899: Flora der österreichischen Küstenlandes 2.
- Strgar, V., 1984: Asteraceae. In: A. Martinčič in F. Sušnik (eds.): Mala flora Slovenije, ed. 2, 526—588. Državna založba Slovenije. Ljubljana.
- Tommasini, M., 1870: Streifblicke auf die Flora der Küsten Liburniens. Österr. Bot. Z. 20, 225—231.
- Vandas, C., 1909: Reliquiae Formánekianae. Brunnae.
- Visiani, R., 1847: Flora Dalmatica 2. Lipsiae.
- Wulfen, F. H., 1805: Plantarum rariorum descriptiones. Arch. Bot. (Roemer) 3 (3), 311—426.
- Wulfen, F. H., 1858: Flora Norica phanerogama. Wien.

SUMMARY

STAEHELINA DUBIA L. (ASTERACEAE) IN THE FLORA OF CROATIA AND YUGOSLAVIA

Ivo Trinajstić and Zinka Pavletić

(Faculty of Forestry and Faculty of Sciences University of Zagreb)

The find of the species *Staezelina dubia* in Istria and an analysis of the floristic literature on the Istrian flora (Loser 1860, 1864, Freyn 1877, Marchesetti 1890, Pospichal 1899, Cufodontis 1931, Benacchio 1939, E. Mayer 1952, Strgar 1984), it has been found out that it is the rediscovered species («species rediviva») for the flora of Croatia and Yugoslavia. Accordingly, two species from the genus *Staezelina* are represented in the flora of Yugoslavia — *S. unifloclulosa* and *S. dubia*.

S. dubia in Istria belongs to ass. *Chrysopogoni-Euphorbietum nicaeensis*.

Prof. dr. Ivo Trinajstić
Katedra za šumarsku genetiku i dendrologiju
Šumarski fakultet
Šimunska 25
YU-41000 Zagreb (Jugoslaviya)
Prof. dr. Zinka Pavletić
Botanički zavod PMF
Marulićev trg 20/II
YU-41000 Zagreb (Jugoslaviya)